

Jan van Riemsdijk, *Mensbeeld: Tussenstand in een ontdekkingsreis*, Kampen, Klement, 2004; 415 pp., zonder prijsopgave, ISBN 9077070575.

Dat er tussen de natuurwetenschappen en de geesteswetenschappen nog altijd een zekere spanning bestaat, is het centrale thema van dit boek. V.R., eens klinisch psycholoog aan de Universiteit Leiden, betoogt dat er een kloof gaapt tussen het mensbeeld zoals dat in de geesteswetenschappen wordt verondersteld en het mensbeeld zoals dat uit de neurobiologie naar voren komt. Centraal in dit boek staat het verdwijnen van het “ik” uit het natuurwetenschappelijk discours, of liever, de wetenschappelijke bewustwording dat het “ik” een illusie is: “Het begrip ik dat, vanuit de neurobiologie gezien, niet naar een duidelijke vorm van zakelijke werkelijkheid verwijst, is een constructie, of een Gestalt, die binnen het fenomenale beleven mogelijkwijs de functie heeft om, ... het organisme in zijn dagelijks bestaan, en in zijn voortdurende ... confrontaties tussen vormen van *zelf* en *niet-zelf*, de steun te geven van een zo sterk mogelijke illusie van eenheid, afbakening en identiteit” (184). De resulterende spanning tussen wetenschappelijke wereldbeelden wordt weerspiegeld in de existentiële spanning die de auteur in zichzelf waarneemt wanneer hij over deze zaken reflecteert. V.R. constateert dat allerlei culturele uitingen, zoals godsdienstige en artistieke, plotseling “*onzin*: irrationeel en subjectief” (288) worden – een constatering die “boort als een dolk door mijn hart” (379). Een goede redacteur was hier geen overbodige luxe geweest. Het boek is bijzonder warrig geschreven, een betoog zonder duidelijke lijn, waarbij de samenhang tussen paragrafen, hoofdstukken en soms zelfs tussen zinnen afwezig lijkt. De inleiding en uitleiding voegen inhoudelijk niets toe en hadden beter geschrapt kunnen worden. Uiteindelijk is het boek een onevenwichtige mengeling van een populair-wetenschappelijk vertoog over neurobiologie en filosofische bespiegelingen daarover. Juist door de monistische en reductionistische visie die de auteur aanhangt – de menselijke persoon wordt hier gereduceerd tot de werking van zijn/haar hersenen – is het ook vooral een boek waar waarschijnlijk menswetenschappers zich geweldig aan zullen ergeren. Hierdoor echter krijgt het boek waarde, omdat het dwingt tot bezinning over de vraag wat de mens tot mens maakt en hoe natuurwetenschappelijke en menswetenschappelijke beschrijvingen zich tot elkaar verhouden.

Taede A. Smedes